

**MUSEUM
FEDERATIE
FRYSLÂN**

JAARVERSLAG

2015

Kerntaken Museumfederatie Fryslân

Museumfederatie Fryslân staat voor het toegankelijk maken en behouden van het cultureel erfgoed in Friesland op een zo hoog mogelijk niveau. We delen kennis en geven advies op het gebied van bedrijfsvoering, collectie- & informatiebeheer, publiek & educatie en marketing & communicatie. Samenwerken op provinciale erfgoed breed niveau staat hierbij centraal. Hiermee brengen we musea, collecties en overig erfgoed naar een hoger niveau. Daarmee is Museumfederatie Fryslân de provinciale organisatie ter ondersteuning van de musea in Friesland.

In het jaar 2015 heeft Museumfederatie Fryslân, op basis van haar vier kerntaken, verschillende activiteiten, workshops, cursussen en projecten ontwikkeld:

1. Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk

Op verzoek is er, naast de reguliere ondersteuning, extra ondersteuning uitgevoerd voor zes musea. Dit vond ook plaats in het kader van het Nederlands Museumregister, maar betrof vooral toekomstplannen van musea. Er komt altijd een breed aantal onderwerpen ter tafel: van de museumorganisatie en financiën tot en met de collectietaak. Daarnaast komt de bedrijfsvoering, waarbij de organisatie met betrekking tot zowel de collectie- als publiekstaak, ter tafel. Bij allen staat de inzet van vrijwilligers binnen alle museale taken en een gezonde bedrijfsvoering centraal.

Klimaatabonnement

Tegen kostprijs zijn ook in 2015 thermohygrografen geïjkt. Voor betrouwbare klimaatmetingen is periodieke ijking nodig. Groepen musea worden uitgenodigd om hun apparaten te komen brengen zodat Museumfederatie Fryslân deze in een hoog tempo kan controleren en ijken.

Ondersteuning Archeologische Steunpunten

Na de start in het najaar van 2014 is in 2015 Museumfederatie Fryslân, in opdracht van

Provincie Fryslân, het eerste aanspreekpunt voor de Archeologische Steunpunten. Ze kunnen met al hun vragen bij ons terecht en wij ondersteunen hen bij lopende zaken. Dit kan betekenen dat we zaken voor hen oppakken of hen direct adviseren, of dat we door kunnen verwijzen naar collega's of andere organisaties. Het is voor de steunpunten duidelijk waar ze met hun vragen terecht kunnen. In dit jaar zijn de Archeologische Steunpunten in Harlema en Bakkeveen opgeheven, maar kwamen er van anderen veel plannen voor vernieuwing. Daarnaast wil men in Burgum een nieuw steunpunt oprichten.

In november is de eerste archeologiedag georganiseerd bij het HCL, tijdens deze dag werden actualiteiten gepresenteerd door (vrijwillige) medewerkers van de steunpunten zelf en kwam in de middag het thema archeologie en publiek aan de orde.

Ook is dit de website www.archeologie.frl gelanceerd.

Archeologiedag

2. Kwaliteitsverbetering van de musea en de professionalisering van de (vrijwillige) museummedewerkers

Cursussen in 2015 naar aanleiding van digitalisering van collecties:

Klimaatabonnement

Deze cursus behandelde alle verplichte en nuttige velden van het meest gebruikte softwarepakket (Adlib) voor collectieregistratie in musea.

Enkele onderwerpen die aan bod kwamen zijn: welke velden zijn in het internettijdperk onontbeerlijk en hoe moet je ze behandelen? Hoe vind ik mijn eigen objecten terug in de database en hoe heb ik de meeste kans dat de objecten van mijn museum op internet worden gevonden? Een volle cursus, die gezien de belangstelling ook in 2016 wordt aangeboden.

Objectfotografie

Het fotograferen van museale objecten is niet alleen van belang voor de registratie van voorwerpen. Foto's zijn ook erg belangrijk om met het publiek te communiceren wat voor mooie of bijzondere objecten er in het museum of het depot staan. In twee cursusdagen werd zowel de theorie behandeld, maar ook praktijkervaring opgedaan hoe je, ook met beperkte middelen, fraaie opnames kunt maken van je objecten. Ook de opslag van de digitale opnamen kwam aan bod.

Vervolgbijeenkomsten themadag 'De Kunst van het Verdienen':

Energiedag

In samenwerking met de Provincie Fryslân is de 'Energiedag voor musea en museale panden' georganiseerd. Op deze dag stond de realisatie van energiebesparende maatregelen centraal. Als voorbeeld werd het Energie Prestatie Advies (EPA) gepresenteerd van Museum Dr8888. Dit geeft veel inzicht in energiegebruik en mogelijkheden tot besparing. Een tiental musea hebben zich opgegeven voor de uitvoering van een EPA in hun museum, die in het voorjaar van 2016 wordt uitgevoerd.

Workshop museumwinkels

Tijdens deze dag zijn de verschillende aspecten van de Museumwinkel aan bod gekomen. De 30 deelnemers deelden informatie met elkaar over het functioneren van de eigen winkel, de omzet en hun plannen.

Binnen het programma lag de nadruk op de klant/bezoeker en hoe het productassortiment hierbij aansluit. Ook zijn er gereedschappen aangereikt zoals een plan van aanpak waarmee je zelf aan de slag kunt om je museumwinkel te verbeteren.

In de middag presenteerde de shopmanager van Singer Museum in Laren haar aanpak. Het was erg inspirerend hoe zij de winkel voor elke tentoonstelling en het seizoen, zoals bijvoorbeeld kerst, aanpast voor haar klanten/bezoekers.

Museumwinkels

Kolleksjes Tichteby

In het voorjaar heeft de aftrap plaatsgevonden van het project Kolleksjes Tichteby, onderdeel van het project Fryslân Virtueel waarvoor Tresoar de projectleiding verzorgt. Het project wordt gesubsidieerd door de Provincie Fryslân vanuit een subsidieregeling die werkgelegenheid stimuleert. Het doel van dit project is de collecties van de Friese musea te beschrijven in een database, daar digitaal beeldmateriaal bij te maken en deze gegevens online te publiceren. Museumfederatie Fryslân beoogt kwalitatief hoogwaardige gegevens te publiceren, als visitekaartje van het Friese erfgoed online. Het project zal lopen tot en met 2018 en 30 geregistreerde musea kunnen deelnemen; zij kunnen eenmalig tot € 20.000,- aanvragen om te gaan digitaliseren. Verder is er een fotostudio en scanner beschikbaar. Museumfederatie Fryslân

Ondertekening Kolleksjes Tichteby

verzorgt de coördinatie en ondersteuning van de deelnemende musea. In 2015 zijn de eerste 8 musea aan de slag gegaan.

3. Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten

Speuren nei Spoaren

'Speure Nei Spoaren' is een inspiratieproject voor het werken aan erfgoedonderwijs. Dit project wordt gerealiseerd in het kader van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit dat het ministerie OC&W en Provincie Fryslân mogelijk maken.

Speuren nei Sporen

Centraal staat 'hoe de liefde voor de omgeving en het leren door overdracht uit het verleden kan worden overgebracht op de klas?' Veel voorbeelden, ideeën maar vooral: hoe kan 'Frysk erfgoed' ingezet worden in het basisonderwijs? Werkvormen die ingezet worden: inspiratiebijeenkomsten met veel uitwisseling tussen de deelnemers in combinatie met individuele coaching op de eigen school. Ook in 2015 is er door de deelnemers aan dit project, docenten uit primair onderwijs, materiaal van hoge kwaliteit vervaardigd.

Sânkastielen

In de tweede helft van 2015 is de uitwerking van het erfgoededucatieprogramma Sânkastielen gestart. In dit samenwerkingsproject, met Landschapsbeheer Friesland en Stichting Staten en Stinzen, levert Museumfederatie Fryslân vooral de inhoudelijke expertise. Een groot aantal staten en stinzen in Fryslân werken aan educatief aanbod voor het primair onderwijs. Vanaf 2015 is gestart met een pilotgroep van drie instellingen met drie scholen. In 2016 wordt het programma onderdeel van het Kunstkademu, waarbij 90 scholen gaan deelnemen.

4. Promotie van de musea als groep en als sector van het culturele erfgoed

In 2015 heeft Museumfederatie Fryslân de promotie verzorgd voor de Museumweek en Maand van de Geschiedenis in onze provincie. Daarnaast heeft er dit jaar weer een editie van *Help pake en beppe de vakantie door* plaatsgevonden. Vanwege het ontbreken van benodigde financiële middelen is in eigen tijd de coördinatie gerealiseerd, zijn er persberichten digitaal verspreid en is social media ingezet. Deze week blijkt echt een begrip te zijn geworden, waardoor het bezoek redelijk op peil bleef. Duidelijkheid over het programma van de deelnemers werd gemist en vooral de uitnodigingskaarten voor alle kinderen in het primair onderwijs in Fryslân. Er is in het najaar van 2015 met brede steun in Provinciale Staten een motie aangenomen voor meerjarige financiële steun van dit project; gedeputeerde Sietske Poepjes heeft toegezegd deze motie te willen uitvoeren. De gelden van 2016 zouden dit mogelijk moeten maken.

In 2015 is er hard gewerkt aan de vernieuwing van de website van Museumfederatie Fryslân. Er is gekozen om de website van de Museumfederatie toe te spitsen op de eigen achterban en stakeholders en voor het publiek een aparte website over en voor de musea te gaan realiseren. De domeinnaam Museum.frl is ons gegund. De contactgegevens en alle activiteiten van de musea kunnen hierop door de musea zelf worden gepresenteerd. In het voorjaar van 2016 is deze website gelanceerd en deze zal worden gekoppeld aan de website van Merk Fryslân.

Ook dit jaar is er met de collega's uit Groningen, Drenthe, Oldenburgerland, Ost-Friesland, Emsland en Stade een Museum Magazine gerealiseerd. In 2015 heeft Museumfederatie Fryslân de coördinatie en facturering op zich genomen. In samenwerking met de Drentse collega's zijn de eerste plannen voor versterking van het Museum Magazine in de komende jaren uitgewerkt. Aangezien er weinig financiële ruimte is voor de realisatie en verspreiding van het blad is de prijs voor de deelnemende musea verhoogd. De vereniging Museumfederatie Fryslân maakt het voor

de aangesloten musea mogelijk om te blijven deelnemen voor het oude tarief van € 195.

Monitor Museumpubliek Fryslân 2015

In 2015 hebben 19 musea gezamenlijk een publieksmonitor uitgevoerd die als doel heeft om inzicht te krijgen in de huidige bezoekersgroepen en in de kansen voor de komende tijd. De gegevens over de museumbezoekers kunnen worden gebruikt voor marketingdoeleinden zoals productontwikkeling, positionering, promotie en samenwerking. Alle deelnemende musea hebben maandelijks een overzicht van de resultaten ontvangen. Er is in het voorjaar van 2016 een inzichtrapport verschenen met de resultaten van 2015; in 2016 wordt de monitor Museumpubliek Fryslân gecontinueerd.

Musea lid van Museumfederatie Fryslân

Het werk van het team van Museumfederatie Fryslân in 2015 is gericht op de 73 aangesloten musea (leden), er zijn in dit jaar geen nieuwe leden toegetreden.

Om inzicht in het museale veld van Fryslân te blijven houden wordt er regelmatig, maar in ieder geval na de zomer, een 'rondje langs de velden' gemaakt. Meestal gebeurt dit in combinatie met geplande afspraken en telefoongesprekken met de musea. Op hoofdlijnen wordt deze informatie gespiegeld met collega's van andere museumconsulentschappen en erfgoedhuizen; zo houden we elkaar op de hoogte van de situatie in het Nederlandse museale veld en dan met name de situatie van de kleinere musea.

Elk jaar wordt met een flink deel van de aangesloten musea gesproken over meerdere onderwerpen binnen het museumwerk. Deze gesprekken vinden bijna altijd op verzoek van het museum plaats. De vraag komt dus bijna altijd van het bestuur of de museumleiding zelf; soms betreft dit de gemeente (wethouder of ambtenaar). Als dit het geval is wordt dit gecommuniceerd met de museumleiding. In totaal betreft dit jaarlijks ca. 20

musea. In 2015 betrof dit 24 musea. Aangezien dit ook gesprekken betrof met de leiding van meerdere musea kon dit binnen de daarvoor geplande uren worden gerealiseerd.

Situatie in Fryslân in de musea

Gezien de snelle ontwikkelingen in het museumveld hebben we de invloed daarvan op de musea in Fryslân voor het jaar 2015 en daarna op een rij gezet:

1. Gevolgen van bezuinigingen

De gevolgen van de bezuinigingen worden in 2015 duidelijk gevoeld. De aangekondigde bezuinigingen van de afgelopen jaren zijn vanaf 2015 doorgevoerd. Dit heeft tot gevolg dat de nadruk op de publiekstaak en de bedrijfsvoering groeit; enerzijds om meer inkomsten te genereren, anderzijds om besparingen door te voeren.

De collectietaken raken op de achtergrond. Te denken valt aan onderzoek naar de collectie, maar zeker ook passieve conservering en fysiek collectiebeheer. Investerings daarin worden steeds minder/nauwelijks gedaan; ook niet voor depots. Verpakkingsmateriaal en lopende kosten voor klimaatmeting vormen hierop de uitzondering.

De komende jaren gaan we in Fryslân digitaliseren en de voorwerpen presenteren op de nationale website Digitale Collectie Nederland. Het ontzamen van de collectie komt als vervolg hierop duidelijk in beeld evenals conserveringsmaatregelen voor de A-collecties. De Wassenbergh-Clarijs-Fontein Stichting heeft het initiatief genomen om de omvang van de restauratiebehoefte in beeld te krijgen om hieraan in de komende beleidsperiode te kunnen gaan werken. De depotsituatie en de omvang van het depotprobleem van de musea die niet van het Kolleksjesintrum Fryslân gebruik kunnen maken komt ook in beeld.

Als gevolg van de bezuinigingen wordt ook in Fryslân verwacht dat musea zullen samengaan of verdwijnen.

Dit is tot nu toe niet het geval geweest. In andere regio's van Nederland is de situatie anders; in de provincie Brabant zijn er bijvoorbeeld al meerdere musea gesloten.

Een mogelijke oplossing ligt in het intensief samenwerken van musea en/of samenvoegen van instellingen. Deze mogelijkheden zou de Museumfederatie graag willen ondersteunen, want het is niet alleen een mogelijkheid om de bezuinigingen het hoofd te bieden, maar geeft ook kansen om de verschillende onderdelen van het museale werk op niveau uit te blijven voeren.

2. Expertise over collecties

De tijd die musea aan onderzoek naar de collectie kunnen uitvoeren daalt. De dalende inzet van de expertise van conservatoren is al enige jaren een zorgelijk punt. Deze tendens is al meerdere jaren aan de gang en is in 'het westen' van ons land al voor het jaar 2000 ingezet. Er kwamen door veranderend beleid minder conservatoren, maar met een breder aandachtsgebied, in combinatie met gast-conservatoren of onderzoeksprojecten met specialisten. Gezien de geringe arbeidsmobiliteit is dit in Fryslân (en meer provincies) niet merkbaar geweest. Vooral door bezuinigingen is deze tendens binnen korte tijd ook een feit geworden in onze provincie.

Om dit gemis aan expertise over de collectie op termijn op te vangen kan er een uitwisselingsprogramma van conservatoren worden opgezet; ook programma's om kennis te delen zijn een optie. Hier moeten de instellingen met conservatoren aan mee willen werken. Voor het beleid vanaf 2016 wil de Museumfederatie de verschillende mogelijkheden verkennen.

3. Digitaliseren & ontzamelen

Digitaliseren en ontzamelen, vaak ook de combinatie. Nationaal is de LAMO (= Leidraad Afstoting Museale Objecten) al een tiental jaren bekend bij geregistreerde musea. Vanaf 1 juli 2016, als de Erfgoedwet van kracht wordt, is afstoting en dus herplaatsen van voorwerpen hierin gereg-

uleerd. Geregistreerde musea hebben een vastgelegd collectiebeleid en het beperkt aannemen van voorwerpen is gemeengoed. Verwijzen naar een collega-museum voor voorwerpen die niet in de eigen collectie passen is bij de geregistreerde en professionele musea een gangbare werkwijze. De laatste jaren wordt er ook actief ontzamd en voorwerpen/deelcollecties overgedragen aan anderen. Deze tendens zal toenemen in de komende jaren.

Digitalisering

4. Cultural Governance

4a. Besturen van de musea voldoen meer en meer aan de uitgangspunten van Cultural Governance. Vooral personen met een financiële of juridische achtergrond nemen plaats in de museumbesturen, evenals organisatoren met een groot netwerk. Binnen besturen zijn afgevaardigden uit de culturele sector steeds minder vertegenwoordigd. Vooral leidinggevenden van musea met een achtergrond in de publiekstaak hebben het moeilijk in de samenwerking met het zakelijke bestuur.

4b. De leiding van musea komt steeds vaker in handen van 'zij-instromers', die een leidinggevende positie in hun loopbaan hebben bekleed. Deze personen komen in de plaats van de museumdirecteur/beheerder die hetzij een achtergrond hadden in de publiekstaak, hetzij in de collectietaak. Veel van deze taken moeten nu door vrijwilligers worden uitgevoerd, die nooit een zelfstandige inzet op hun deelgebied hebben gehad. De zij-instromers hebben veel kennis en werkervaring, maar door het ontbreken van museale kennis en

ervaring hebben zij geen inzicht in hetgeen nodig is om de museale kwaliteit van de instelling op peil te houden. Een herorganisatie van de taken op het terrein van de collectie en ook voor de publiekstaak zijn bijna altijd noodzakelijk. Het museumregister kan een leidraad voor hen vormen.

5. Samenwerken

Initiatieven voor intersectorale samenwerking of regionale samenwerking vinden steeds meer plaats. Er is een grote bereidheid om hieraan deel te nemen. Om dergelijke initiatieven op een provinciaal niveau te laten plaatsvinden is (bijna) altijd coördinatie nodig, omdat de professionaliteit van de deelnemers in een samenwerkingsverband sterk verschilt. Terugval naar een regionaal niveau gebeurt te vaak en de borging van de resultaten is bijna altijd een probleem. Overigens is er bij een initiatief van een kleine groep min of meer gelijkwaardige instellingen (bijvoorbeeld een reizende tentoonstelling) geen regie nodig.

Samenwerkingspartners

Fryslân

- Fries Educatief Platform
- Stenden Hogeschool
- Noordelijke Hogeschool Nederland
- AFÛK
- CEDIN
- Monumintehûs Fryslân, zoals Stichting Steunpunt Monumentenzorg Fryslân, Stichting Alde Fryske Tsjerken, Stichting Fryske Mole en Stichting Staten en Stinzen
- Bestuurlijke Raad van digitalisering-sproject Fryslân Virtueel waarin naast hiervoor genoemde partners ook Omrop Fryslân, Fryske Akedemy en Ried fan de Fryske Beweging zijn vertegenwoordigd
- Landschapsbeheer Fryslân

- Bibliotheekservice Fryslân
- Merk Fryslân
- Keunstwurk
- Acte2 en Kiekas
- Vereniging voor Terpenonderzoek

Noord-Nederland

Medewerkers van Museumhuis Groningen/ Erfgoedpartners en in Drenthe met het Platform van Drentse musea, maar ook met museummedewerkers in deze provincies.

Nationale en internationale samenwerking

- Landelijk Contact Museumconsulenten
- Museumvereniging
- Digitaal Erfgoed Nederland
- Overleg Provinciale Erfgoedhuizen Nederland (OPEN)
- Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie Amateurkunst (LKCA)
- Landelijk Overleg van erfgoededucatie adviseurs
- Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), waarin is opgenomen Kenniscentrum Veiligheid Cultureel Erfgoed
- Museum Catharijneconvent, afdeling Erfgoed in Kerken en Kloosters ('opvolger' van Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland)
- FARO (Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed)
- Museumconsulenten in de vijf Vlaamse provincies
- Museumsverband Ost-Friesland
- Museumsverband Emsland
- Museumsverband Oldenburgerland (vertegenwoordigt ook Bremen)
- Landschapsverband Stade (vertegenwoordigt Elbe-Weser-Dreieck)

Bestuur Museumfederatie Fryslân

Tom van Mourik, voorzitter
Adrie Warmenhoven, secretaris
Dirk van der Bij, penningmeester
Herman Proper, bestuurslid
Hilly ten Wolde, bestuurslid
Jelle Krol, bestuurslid

Tijdens de jaarvergadering zullen Herman Proper en Hilly ten Wolde aftreden uit het bestuur van Museumfederatie Fryslân. Ruurd Gaastra (voorzitter kazemattenmuseum) en Paulo Martina (directeur Museum Dr8888) zullen voorgedragen worden aan de leden om toe te treden tot het bestuur als algemeen bestuurslid.

Inmiddels bestaat Museumfederatie Fryslân uit een team van acht collega's met eigen vakgebieden en een groeiend netwerk:

<i>Mirjam Pragt</i>	Museumconsulent en aanvoerder van de club
<i>Adrie van der Veen</i>	Boekhouding & HR
<i>Merijn van Veen</i>	Educatie & Publiek
<i>Eline Kooistra</i>	Medewerker Marketing
<i>Lisette Zwerver</i>	Medewerker Communicatie
<i>Marjan Brouwer</i>	Medewerker Digitalisering & Collectiemanagement
<i>Johan van Gent</i>	Adviseur Archeologie
<i>Daniël de Ruig</i>	Medewerker projectondersteuning per 1 oktober 2015
<i>Trijneke Sibma</i>	Adviseur Archeologie tot 31 augustus 2015

Stagiaires en vrijwilligers:

Daniël de Ruig, stagiair boekhouding & administratie van november 2014 tot en met april 2015.

Brendan Feikema, stagiair boekhouding & administratie van april tot en met oktober 2015.

Pim Martijn Puper, stagiair boekhouding & administratie vanaf november 2015 tot april 2016.

Hans Kemperman, transporteur van o.a. cursusmateriaal en (na)bezorger van Museum Magazines

ZZP:

Botsy Fokkema, *Willie Bergsma* en *Yteke van der Vegt*, coaches Speure nei Spoaren in het kader van Cultuurredactie met kwaliteit.

HRM/salarisadministratie:

Lammigje van der Burg, Omnyacc Synergie voor HRM-ondersteuning.

Jurjen Wijma, Omnyacc Synergie voor salarisadministratie.

